

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΣΤ΄ ΚΑΙ ΤΟ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ *)

Δικαιολογοῦσιν ἐν πρώτοις τὴν ἐκδοσιν τῶν δύο Σχεδίων ἐκ μέρους τῆς Πύλης λέγοντες ὅτι ἡ ἐπίμονος ἄρνησις τοῦ Πατριαρχείου ἠνάγκασε τέλος πάντων τὴν Κυβέρνησιν νὰ ἐπιληφθῆ τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος, διὸ καὶ ἐπληρόησεν¹ αὐτὴ διττὸν τρόπον λύσεως αὐτοῦ διὰ τῶν σχεδίων τούτων. Ταῦτα δέ, λέγουσιν οἱ συντάκται τῆς Ἀνασκευῆς, μελετήσαντες καὶ αὐτοὶ καὶ παραβαλόντες πρὸς τε τὰ δόγματα τῆς θρησκείας καὶ πρὸς τοὺς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας εὗρον μετὰ λύπης ὅτι πάντες μὲν οἱ ἐν τῇ Πατριαρχικῇ ἀναιρέσει χρησιμοποιοῦμενοι Κανόνες εἶναι ἀνεφάρμοστοι ἐπὶ τῶν Σχεδίων, πάντα δὲ τὰ ἐν τῇ Ἀπαντήσει ἐπιχειρήματα ἦσαν ξένα πρὸς τὸ ζήτημα καὶ καθαρώς σοφιστικά ἐπινοήματα καὶ ὅτι οὐδὲν μένει βάσιμον καὶ ἀληθὲς ἐν ταῖς πράξεσι ταύταις τοῦ δυστροποῦντος Πατριαρχείου παρὰ ἡ παντοτεινὴ αὐτοῦ πρόθεσις τοῦ νὰ ἀρνητῆι μὲν πᾶσαν ἱκανοποίησιν εἰς τὰς δικαίας τῶν Βουλγάρων ἀπαιτήσεις, νὰ διατηρήσῃ δὲ ἀλώβητον καὶ ἀκεραίαν τὴν ἐπ' αὐτῶν ἔξουσίαν αὐτοῦ². Τὴν ὅλην Ἀνασκευὴν διαιροῦσιν εἰς τρία κεφάλαια· ἐν τῷ Α΄ ἐξετάζεται· ἂν, ὡς φρονεῖ τὸ Πατριαρχεῖον, τὸ Βουλγαρικὸν Ζήτημα εἶναι θρησκευτικὸν καὶ ἀντιδογματικόν· ἐν τῷ Β΄ ὁποῖόν τι εἶναι ἐν τῇ φύσει αὐτοῦ τὸ Βουλγαρικὸν Ζήτημα καὶ τίς ὁ ἀρμόδιος νὰ λύσῃ αὐτό· καὶ ἐν τῷ Γ΄, εἰδικώτερον, ἐξετάζεται, ἂν, ὡς ἰσχυρίζεται τὸ Πατριαρχεῖον, τὰ ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης προταθέντα δύο Σχέδια εἶναι ἀντικανονικά, ἀντιθρησκευτικά, ἀντιδογματικά καὶ ἀντευαγγελικά. Ἀνασκευάζοντες ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τὴν πατριαρχικὴν γνώμην ὅτι «πάντα τὰ ἐκκλησιαστικά ζητήματα εἰσὶ κατ' οὐσίαν θρησκευτικά», δὲν θεωροῦσιν αὐτὴν ἀκριβῆ. «Ἄρχει», λέγουσι, «νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ διαχειρίζεσθαι τὰ οἰκονομικὰ μᾶς ἐκκλησίας, τὸ ἀνεγείρειν ἐδῶ ἢ ἐκεῖ, μικρὰν ἢ μεγάλην ἐκκλησίαν, τὸ διοικεῖν τὴν Ἐκκλησίαν ἢ τὸ ἄθροισμα τῶν πιστῶν διὰ κατωτέρου ἢ ἀνωτέρου προσώπου, τὸ λειτουργῆσαι τὸν ἐπίσκοπον ἐν ταύτῃ ἢ τῇ ἄλλῃ ἐκκλησίᾳ, καίτοι ζήτημα ἀναγόμενον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἐπομένως ἐκκλησιαστικόν, οὐδόλως ὁμως ἀνάγεται εἰς τὴν θρησκείαν αὐτήν, διὸ μὴδὲ λέγεται θρησκευτικόν³». Ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὰς πατριαρχικὰς ὁμολογίας ὅτι «οἰονδήποτε ζήτημα ἐκκλησιαστικόν, ἀπτό-

*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους σ. 73.

1. Πρβλ. τὴν ἐν τῷ ὑπογραφικῷ τεσερῆ φράσιν ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἔλαβεν «ὕπ' ὄψιν». Οἱ Βούλγαροι θέλουσι νὰ παριστῶσι τὴν Κυβέρνησιν ὡς οἰκοθεν καὶ ἐκ πρωτοβουλίας ἐνεργοῦσαν. Εἰς εαυτοὺς ἀφίνουσι τὴν θέσιν τοῦ ἀπολογητοῦ ὑπὲρ τῶν δῆθεν κυβερνητικῶν μέτρων καὶ ἐγκωμιαστοῦ αὐτῆς.

2. Ἀνασκευὴ τῆς Ἀπαντήσεως σ. 4.6.

3. Ἀνασκευή, σελ. 7. Ἴδε καὶ σημ. τῆς 9 σελίδος τῆς Ἀνασκευῆς.

μενον τῶν ἱερῶν τῆς Ἐκκλησίας θεσμῶν καὶ κανόνων, ἐστὶν ἐπίσης θρησκευτικόν», καὶ ὅτι ἐπειδὴ τὸ Βουλγαρικὸν Ζήτημα «δὲν δύναται νὰ λυθῆῃ χωρὶς νὰ προεξετασθῆῃ κατ' ἀντιπαραβολὴν πρὸς τοὺς Ἀποστολικούς καὶ Συνοδικούς κανόνας, φανερόν ὅτι εἶναι ζήτημα θρησκευτικόν», ἡ Ἀνασκευὴ εὐρίσκει καὶ αὐτὰς ἀβεβαίας καὶ ἀνακριβεῖς θὰ ἦσαν δὲ ἀκριβεῖς «ἂν τὸ βουλγαρικὸν ζήτημα ἦπιετο καὶ τῶν ἀφορώντων τὴν θρησκείαν θεσμούς· οὐδ' εἶναι, ἔλεγον οἱ Βούλγαροι, φανερόν οἴκοθεν ὅτι τὸ ζήτημα αὐτῶν δὲν δύναται νὰ λυθῆῃ ἄνευ τῆς προεξετάσεως αὐτοῦ κατ' ἀντιπαραβολὴν πρὸς τοὺς Κανόνας· οὔτε που οἱ Ἀπόστολοι διαλαμβάνουσι τι περὶ βουλγάρων καὶ βουλγαρικοῦ ζητήματος, τῶν Βουλγάρων ὄντων ἐθνικῶν, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ Κανόνες ἐγένοντο· ἀπ' ἐναντίας δέ, ἅμα οὗτοι ἐγένοντο χριστιανοί, τὸ νῦν βουλγαρικὸν ζήτημα ἀμέσως ἐκινήθη καὶ ἐζήτησαν αὐτόνομον ἐθνικὴν Ἐκκλησίαν»¹. Μετὰ τῆς αὐτῆς ἐθελοκάκῃ ἐλαφρότητος ἐπιχειροῦσιν ἀνασκευὴν καὶ τῆς ἄλλης πατριαρχικῆς παρατηρήσεως ὅτι ἡ λύσις τῶν δύο Σχεδίων εἶναι καὶ ἀντιδογματικὴ ὡς προσκρούουσα εἰς τὸ δόγμα τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας. Κατὰ τὰς πατριαρχικὰς ἰδέας, ἔλεγον οἱ ἀνασκευάζοντες, τὸ Πατριαρχεῖον πρέπει νὰ θεωρῆῃ ὁμοίως ὡς αἱρετικούς καὶ ὡς ἀποτελοῦντας ἄλλην παρὰ τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τοὺς Συριανοὺς καὶ τοὺς Ἀνατολίτας καὶ τοὺς Κυπρίους καὶ τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Ρώσους, διότι πάντες οὗτοι ἔχουσιν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησίαν... Ἄρα καὶ οἱ Βούλγαροι, καὶ ὅτε εἶχον τὴν ἀνεξάρτητον ἀπ' αὐτοῦ Ἐκκλησίαν αὐτῶν, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πατριαρχείου πρὸς δόξαν καὶ ἀφέλειαν αὐτοῦ ὑπερον καταργηθεῖσαν, καὶ ὅταν σὺν Θεῷ ἀξιωθῶσιν αὐτῆς πάλιν, δὲν ἦσαν καὶ δὲν θέλουσιν εἶναι αἱρετικοί, πιστεύοντες πάντοτε κατὰ τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως «εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν»². Χωροῦντες δὲ περαιτέρω, καὶ ἀναλαμβάνοντες διδασκάλου καὶ κριτοῦ τάξιν, οἱ Βούλγαροι ἀποφαινουσιν αὐτὸ τοῦτο τὸ Πατριαρχεῖον «αἱρετικόν», ἐφ' ὅσον τοῦτο ποιεῖται χρῆσιν ἐν ταῖς παρατηρήσεσιν αὐτοῦ τῆς λέξεως «μόνην», ἐν ἣ φράσει λέγει «εἰς μίαν καὶ μόνην Ἐκκλησίαν»³. Καὶ βεβαιοῦσιν, ἐν τέλει, ὅτι «οἱ Βούλγαροι, διοικούμενοι ὑπὸ Ἐκκλησίας ἀνεξαρτήτου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὐδόλως παύουσι τοῦ νὰ εἶναι λίαν ὀρθόδοξοι», καὶ ἀποδεικνύουσιν, ὡς ἔλεγον τοῦτο, διότι πιστεύουσιν εἰς τὰ δόγματα τῆς πίστεως· διότι συμμορφοῦνται πρὸς τὸ καθεστῶς τῆς Ἐκκλησίας, καθ' ὃ αἱ μερικαὶ Ἐκκλησίαι οὐδόλως ἀποσπῶνται τοῦ ἐνὸς σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ διατελοῦσιν ἐν τῇ ἐνότητι αὐτῶν μετὰ τῆς καθολικῆς ταύτης Ἐκκλησίας, διὰ τῆς μιᾶς κεφαλῆς αὐτῶν, τοῦ Χριστοῦ. «Ἄρα καὶ οἱ Βούλγαροι χριστιανοί, ἔχοντες μερικὴν αὐτοδιοίκητον Ἐκκλησίαν, μέρος καὶ μέλος οὖσαν τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκ-

1. Ἐνθ. ἀν. 8.9.

2. Ἐνθ. ἀν. σ. 10—11.

3. σ. 11, 12, 14.

κλησίας, οὐδὲ παύουσι πιστεύειν εἰς αὐτήν, οὐδὲ διαφωνοῦσι πρὸς τὸ δόγμα τοῦτο τῆς Ἐκκλησίας, οὐδ' ἀποτελοῦσιν ἄλλην παρὰ τὴν μίαν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ πιστεύουσι τὸ αὐτὰ δόγματα τῆς πίστεως ἀπαράλλaktως, ἔχουσι τὰς αὐτὰς τελετάς, καὶ διοικοῦνται κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν, τὴν διατετυπωμένην περιλιπτικῶς μὲν ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς, ἀνεπτυγμένως δὲ ἐν τοῖς Ἀποστολικοῖς καὶ Συνοδικοῖς Κανόσι»¹.—Μετὰ τὴν τοιαύτην ἀνασκευαστικὴν ἀπόπειραν, δεικνύουσαν, δυστυχῶς, τὴν γύμνωσιν τῶν γραφάντων αὐτὴν ἀπὸ τῆς στοιχειώδους λογικῆς καὶ εὐλαβείας πρὸς τὴν ἀλήθειαν, οἱ Ἀνασκευασταὶ εἰσέρχονται εἰς τὸ δεύτερον κεφάλαιον, ἐν ᾧ διατυποῦσι τὰς ἑαυτῶν πεποιθήσεις περὶ τοῦ «ποιόν ἐστὶ τὸ βουλγαρικὸν ζήτημα καὶ τίνι ἀνήκει ἢ λύσις αὐτοῦ». Ἐγγραφον λοιπὸν ὅτι τὸ Βουλγαρικὸν ζήτημα συνίσταται εἰς τοῦτο: «οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ Βούλγαροι, οἱ τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους ὑπήκοοι, θέλουσι νὰ διοικῶνται ἐκκλησιαστικῶς ὑπὸ ἰδίας αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, ἀνεξαρτήτου μὲν πάσης ἄλλης μερικῆς Ἐκκλησίας, ὑποκειμένης δὲ εἰς τὴν μίαν, ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, συμφώνως πρὸς τοὺς θείους Κανόνας»². Ἰσχυρίζοντο δὲ ὅτι τὸ ζήτημα αὐτῶν τοῦτο ἦτο μὲν ἐκκλησιαστικόν, οὐδαμῶς ὅμως θρησκευτικὸν ἢ ἀντικανονικόν. Διότι, ὡς ἔγγραφον, οὐδένα θεῖον καὶ ἱερὸν κανόνα τῆς θρησκείας, οὐδὲν δόγμα τῆς πίστεως, οὐδαμῶς τὴν οὐσίαν ἢ τὰς τελετάς αὐτῆς νὰ μηδενίσῃ, νὰ παραλλάξῃ ἢ ἀπλῶς νὰ προσβάλλῃ προτίθεται· ἀπ' ἐναντίας δὲ πάντα ταῦτα νὰ τηρήσῃ ἐπαγγέλλεται. Ἦτο ὅμως καὶ πολιτικὸν τὸ ζήτημα αὐτῶν, «καθόσον τοῦτο ἀπέβλεπεν οὐχὶ ἀπλῶς σύστασιν, ἀλλὰ διοίκησιν Ἐκκλησίας, ἥτοι ἀνθρώπων τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ δὲ διοίκησις, παρεδέχοντο οἱ Ἀνασκευασταὶ, συνεφέλκουσα ἀρχήν, ἔξουσίαν καὶ δύναμιν κοσμικῆς δικαιοδοσίας, καὶ τιμωρίας ἐπὶ τῶν διοικουμένων, εἶναι φύσεως κοσμικῆς καὶ πολιτικῆς, καθόσον ἡ πνευματικὴ ἔξουσία συνίσταται ἀπλῶς εἰς τὸ διδάσκειν καὶ νοουθετεῖν καὶ εἰς τὸ δεσμεῖν καὶ λύειν τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἢ τέλος ἀφορίζειν τοὺς ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ἢ κακοδοξίᾳ ἰσχυρογνωμόνως ἐμμένοντας. Ἐάν δὲ οἱ πνευματικοὶ ἀρχηγοὶ ἔξασκοῦσι καὶ ἄλλην παρὰ ταῦτα ἔξουσίαν, ὡς τὸ μεταφέρειν τοὺς πιστοὺς, καὶ ἄκοντας, ἀπὸ τόπου εἰς τόπον δικάζειν αὐτοὺς ἐπὶ ὑλικῶν καὶ μὴ καθαρῶς πνευματικῶν, ἐπιβάλλειν αὐτοῖς σωματικὰς ἢ χρηματικὰς ποινὰς, καὶ ὑποχρεοῦν αὐτοὺς βία εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα προνόμια, ἐν οὐδενὶ θείῳ καὶ ἱερῷ κανόνι ἐμπεριεχόμενα, οὐδόλω; ἔξασκοῦσι χάριτι τοῦ παναγίου Πνεύματος καὶ δωρεᾷ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ... ἀλλ' ἔχουσι βεβαίως λαβόντες αὐτὰ παρὰ τῆς τοῦ κόσμου τούτου βασιλείας, ὅ ἐστι παρὰ τῆς ἐπιτολίου πολιτικῆς Ἀρχῆς, διότι τὸ ἀρχεῖν ἐν τῷ κόσμῳ μόνον ἐκ κοσμικῆς Ἀρχῆς δύναται προελθεῖν»³. Τούτων οὕτω; ἐχόν-

1. Ἀνασκευή, σ. 14. 15.

2. Ἐνθ. ἀν. 16.

3. Ἀνασκευή, σ. 16—18.

των, συμπεραίνουνσι οἱ καινοτόμοι, ἡ λύσις τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος, «ἤτοι ἡ παραχώρησις τῆς αἰτήσεως τῶν Βουλγάρων ἐπὶ τὸ διοικεῖσθαι ὑπὸ ἰδίας ἐθνικῆς Ἐκκλησίας ἀνήκει μὲν ἀμφοτέραις ταῖς Ἀρχαῖς, τῇ πολιτικῇ δηλονότι καὶ τῇ ἐκκλησιαστικῇ, ἀνήκει δὲ κυρίως τῇ πρώτῃ, ὡς προσεξαρχούση εἰς τὰ τῆς διοικήσεως πράγματα· καὶ ἐπὶ τῷ γενέσθαι τὴν λύσιν ἐκ συμφώνου γίνεται μὲν ὑφ' ἑκατέρας ἢ πρότασις, δέχεται δὲ ταύτην εὐχαρίστως ἢ ἑτέρα, ὥστε μὴ πολεμία τῆς προτεινούσης· ἐν περιπτώσει δὲ σπανίας ἀσυμφωνίας, ὑπάρχουσι μὲν παραδείγματα συστάσεως Ἀυτοκεφάλου Ἐκκλησίας καὶ ἀξήσεως τῶν προνομίων τῆς μᾶς ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἄλλης Ἐκκλησίας ὑπὸ μόνῃς τῆς πολιτικῆς Ἀρχῆς, οὐδὲν ὅμως ὑπάρχει παράδειγμα πράγματος τοιοῦτου, γενομένου ὑπὸ μόνῃς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς». Καὶ ἐν τῇ περιπτώσει δὲ τῆς ἐκκλησιαστικῆς συναινέσεως ἐν τῇ ἰδρῦσει τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, ἰσχυρίζοντο οἱ περιφρημοὶ μεταρρυθμισταὶ ἢ συναινέσεις ἀνήκει, κατὰ τὴν ὁμολογίαν διήθεν τοῦ Πατριαρχείου, εἰς μόνην τὴν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον¹.—Τὴν διὰ Οἰκουμενικῆς Συνόδου λύσιν τοῦ ζητήματος, κατὰ τὴν πατριαρχικὴν πρότασιν, ἐξήλεγχον οἱ Βούλγαροι ὡς ἀπαράδεκτον. Διότι ἔλεγον, «ἂν τὸ Πατριαρχεῖον παραστήσῃ τὸ ζήτημὰ των καὶ ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, ἧς ἔσται πρόεδρος ὁ Πατριάρχης, ὡς ἀντικανονικὸν καὶ ἀντιδογματικόν, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι καὶ αὕτη ἡ Σύνοδος θέλει τὸ ἀπορρίψει, διότι οὐδεμία Σύνοδος δύναται νὰ παραδεχθῇ κυρίως πράγματα προσβάλλοντα τοὺς κανόνας τῆς θρησκείας καὶ τὰ δόγματα τῆς πίστεως.

Ἄντι λοιπὸν νὰ λέγῃ ὅτι τὸ βουλγαρικὸν ζήτημα, ὄν ἀντικανονικὸν καὶ ἀντιδογματικόν, μόνον μία οἰκουμενικὴ Σύνοδος δύναται νὰ λύσῃ, πολλῶ εἰλικρινέστερον ἤθελεν εἰπεῖ ὅτι οὐδεμία Σύνοδος δύναται νὰ τὸ λύσῃ· ἐν τοιαύτῃ λοιπὸν περιπτώσει, καθίσταται ὅλος περιττὸν νὰ συγκαληῖται μία Οἰκουμενικὴ Σύνοδος... ἄλλως τε οἱ Βούλγαροι, σεμνυνόμενοι ὅτι εἶναι λίαν ὀρθόδοξοι χριστιανοί, δὲν καταδέχονται ποτε νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς μίαν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ὡς ἀντικανονικοὶ καὶ ἀντιδογματικοί². Ὅτι δὲ ἅψ' ἐνὸς μὲν ἐδικαιοῦντο οἱ Βούλγαροι νὰ κηρύξωσι τὴν ἀνεξάρτητον αὐτῶν Ἐκκλησίαν καὶ νὰ νομιμοποιήσωσιν αὐτὴν διὰ Βασιλικῆς Διατάγματος, ἅψ' ἑτέρου δὲ δὲν παρίστατο οὐδαμῶς ἀνάγκη ἀποφάσεως Οἰκουμενικῆς Συνόδου πρὸς ἐκκλησιαστικὴν ἀναγνώρισιν, οἱ ἀνασκευασταὶ τῆς πατριαρχικῆς ἐπὶ τῶν δύο Σχεδίων ἀπαντήσεως δὲν ἐδίσταζον καὶ πάλιν νὰ παραλληλίσωσι τὰς ἀξιώσεις αὐτῶν καὶ τὰ μέσα τῆς ἐνεργείας πρὸς τὰ τῆς συστάσεως καὶ ἀναγνώρισεως τῆς Ἀυτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἧτις συνέστη «κατὰ συνέπειαν τῆς κατὰ θέλησιν τοῦ Ἔθνους τῶν Ἑλλήνων διὰ Βασιλικῆς Διατάγματος συστηθείσης Συνόδου τῆς ὑπὸ τοῦ Ἔθνους αὐτοῦ κηρυχθείσης Ἀυτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλά-

1. Ἀνασκευή, σ. 19. πρβλ. καὶ σελ. 21.

2. σελ. 23.

3. ἐνθ. ἀν. σ. 23.24.

δος»¹. «Καὶ οἱ Βούλγαροι», ἔγραφον οἱ περίφημοι ἀνασκευασταί, ἀποσπασθέντες τοῦ Πατριαρχείου, διετέλουν ἀπὸ ἑννέα ἡδη ἐτῶν ἀσχετοὶ πρὸς αὐτὸ, ὡς τότε οἱ Ἕλληνες, καὶ διὰ τῆς ὁμοίας λύσεως τοῦ ζητήματος αὐτῶν πρόκειται νὰ ἀποκατασταθῇ πάλιν ἀντὶ νὰ διασπασθῇ ἢ τῆς Ἐκκλησίας αὐτῶν ἔνωσις μετ' αὐτοῦ»². Ἐπειτα ἔξηκολούθουν, «ἂν τὸ Πατριαρχεῖον, ὡς μερικὴ Ἐκκλησία, δὲν δύναται, ὡς λέγει, νὰ λύσῃ μόνῃ τὸ Βουλγαρικὸν Ζήτημα, πῶς ἠδυνήθη νὰ λύσῃ μόνῃ τὸ πάντῃ ὁμοιον ζήτημα τῶν Ἑλλήνων;»³—Ἀπαντιῶντες εἰς τὰς πατριαρχικὰς παρατηρήσεις ὅτι αἱ φυλετιστικαὶ αὐτῶν ἀξιώσεις προσκρούουσιν εἰς τὸ περὶ ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας δόγμα, οἱ Ἀνασκευασταί, ἰδιορρυθμῶς, φυσικῶ τῷ λόγῳ ἐξημενεύοντες τὰς ἄλλοθι, ἐν τῷ Συνοδικῷ Τόμῳ περὶ τοῦ Αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, γραφεύσας φράσεις, εὗρισκον ἀκριβῆ διδασκαλίαν, ἐφαρμοζομένην δὲ ὑπὸ τῶν κινήματιῶν Βουλγάρων, τὴν ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης σύνδεσιν, «κἂν κεραιρισμένοι καὶ ἀφεστηκότες δοκῶσι κατὰ τὰς τοῦ κοινωνικοῦ βίου χρεῖας τε καὶ περιπετείας τῶν πολιτευμάτων»⁴.—Ἐἰδικώτερον περὶ τῶν Σχεδίων λόγον ποιούμενοι, ἐν τῷ Γ' κεφαλαίῳ, ἀποφαίνονται γενικώτερον μὲν οἱ χαρακτηρισμοὶ τοῦ Πατριαρχείου περὶ αὐτῶν ὡς ἀντικανονικῶν, ἀντιθρησκευτικῶν καὶ ἀντευαγγελικῶν εἶναι ἀνυπόστατοι. ἀπεναντίας μάλιστα τὰ σχέδια ἦσαν κανονικώτατα καὶ εὐαγγελικώτατα. Ἐλεγαν δὲ ὅτι «οὐ πάντες οἱ Κανόνες εἰσι λόγια Θεοῦ ἢ δὲ μεταβολὴ τῶν μὴ τοιούτων Κανόνων δὲν προσέβαλέ ποτε τὴν οὐσίαν καὶ τὴν δύναμιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας». Καὶ ὅτι: «ἡ σύστασις αὐτοκεφάλου μερικῆς Ἐκκλησίας, οὐδόλως ἀντίκειται εἰς τὸ δόγμα τῆς μίας καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἔτι δὲ ὀλιγώτερον εἰς τὸ Εὐαγγέλιον». Ἡ ἀπαίτησις δὲ αὐτῶν, ὅπως διοικῶνται ὑπὸ ἰδίας Ἐκκλησίας, ἦτοι «ὑπὸ ἰδίων πνευματικῶν ποιμένων ὁμοεθνῶν καὶ ὁμογλώσσων». εἶναι εὐαγγελικωτάτη, ὡς στηριζομένη, καθὼς αὐτοὶ ἠθέλουν νὰ πιστεύωσιν ἐπὶ τινῶν χωρίων τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου «ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς καὶ γινώσκω τὰ ἐμὰ καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν»⁵, καὶ «τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει καὶ τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα καὶ ἐξάγει αὐτά...καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολουθοῦσι ὅτι οἶδασιν τὴν φωνὴν αὐτοῦ. Ἄλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φρεῦξονται ἀπ' αὐτοῦ ὅτι οὐκ οἶδασιν τῶν ἄλλοτρίων τὴν φωνήν»⁶. Καὶ ἐνῷ ἡ Πατριαρχικὴ Ἀπάντησις κατέκρινεν ὡς καινοτομίαν πρωτοφανῆ εἰς τὰ χρονικά τῆς Ἐκκλησίας τὰς προτεινομένας ὡς διοικητικὰς ἀρχὰς

1. Φράσεις εἰλημμένοι ἐκ τῆς περὶ ἀναγνωρίσεως τοῦ Αὐτοκεφάλου αἰτήσεως τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον αἰτήσεως τῆ 29 Ἰουνίου 1850. *Ἀνασκευή*, σ. 28.

2. *Ἀνασκευή*, ἔνθ. ἄν.

3. *Ἀνασκευή*, σ. 28.

4. Ἐνθ. ἄν. σ. 26.

5. Ἰωάν. 10,14.

6. Ἰωάν. 10,3—5.

τῆς ἐθνικότητος καὶ τοῦ φυλετισμοῦ, ἀντίτασσον οἱ Βούλγαροι ὅτι «οἱ τῷ Χριστῷ πιστευόντες οὐκ εἰσιν ἐν ἔθνος, ἀλλὰ πολλὰ καὶ διάφορα ἔθνη» ἡ δὲ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ οὐκ ἔστι κτῆμα καὶ κληρονομία ἐνὸς ἔθνους, τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλλὰ πάντων... Ὡστε δὲν δύνανται νὰ εἶναι δεκτοὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐκκλησίας μόνον Ἕλληνες, οἱ δὲ Βούλγαροι νὰ ἀποκλείωνται... Ἐὰν δὲ οἱ Βούλγαροι θέλουσι νὰ χωρισθῶσι διοικητικῶς ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἥτις τῶν Ἑλλήνων ἔστι καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διοικεῖται, τοῦτο οὐδόλως σημαίνει ὅτι χωρίζονται ἀπ' αὐτῆς καὶ πνευματικῶς... Διότι, μία μὲν ἔστιν ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία, ἡ ἐκ πάντων τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων συγκειμένη, διότι μία πίστις, καὶ εἷς Χριστὸς ὁ Κύριος· πολλὰ δὲ μερικαὶ Ἐκκλησίαι, διότι εἰς πολλὰ ἔθνη διαιροῦνται· ὅμως καὶ πολλὰ τὰ ἔθνη ὄντα, πάλιν διὰ τῶν μερικῶν αὐτῶν Ἐκκλησιῶν τῷ ἐνὶ σώματι τῆς καθόλου Ἐκκλησίας ἐνοῦνται, ὡς πολλὰ μέλη τοῦ αὐτοῦ σώματος ὄντα¹». Ἐπιμένοντες δὲ νὰ στηρίξωσιν ἐπὶ τε τῆς Γραφῆς καὶ ἐπὶ τῆς ἱστορίας τὰς ἐθνικιστικὰς αὐτῶν ἐπόψεις οἱ Βούλγαροι ἔλεγον ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶπε «πορευθέντες μαθητεύσατε, καὶ οὐχὶ διοικῆσατε, πάντα τὰ ἔθνη» ἔπειτα δὲ καὶ ἐκ τοῦ θαύματος τῆς Πεντηκοστῆς, ἔτι δὲ καὶ ἐκ τινος χωρίου τοῦ ἀποστόλου Παύλου², ἐξηγον τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ εἰς τὰ διάφορα ἔθνη ὡς ἄλλοι Ἀπόστολοι καὶ διδάσκαλοι διορισθησόμενοι ἀρχιερεῖς πρέπει ἕξ ἅπαντος νὰ εἶναι ἢ ἐκ τοῦ ἔθνους αὐτῶν ἢ τοῦλάχιστον νὰ γνωρίζωσιν ἐντελῶς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν», τοῦθ' ὅπερ ἠθέλησαν «νὰ ἐξασφαλίσωσιν οἱ Βούλγαροι εἰς τὸ μέλλον δι' αὐτόνομου ἐθνικῆς ἰδίας Ἐκκλησίας³». Ἐξ ἄλλου ἡ ἀρχὴ τῆς ἐθνικότητος μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τῆς ἱστορίας. Ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ οἱ Ἀπόστολοι συνέστησαν μερικὰς Ἐκκλησίας κατὰ ἔθνη⁴. Οὕτω, λέγουσιν οἱ Βούλγαροι, «συνέστησαν διὰ μὲν τὸ ἔθνος τῶν Ἀράβων τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Αἰγύπτου, Λιβύης καὶ Πενταπόλεως ἐν Ἀλεξανδρείᾳ· διὰ τὸ ἔθνος τῶν Συρίων τὴν τῆς Ἀνατολῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἐκκλησίαν· διὰ τὸ ἔθνος τῶν Ῥωμαίων τὴν τῆς Δύσεως ἐν Ῥώμῃ Ἐκκλησίαν· διὰ τὸ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων τὴν τῆς Ἀχαΐας ἐν Κορίνθῳ Ἐκκλησίαν, διὰ δὲ τὸ ἔθνος τῶν Μακεδόνων τὴν τῆς Μακεδονίας ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἐκκλησίαν... Ὅτε δὲ οἱ τῶν Ῥωμαίων ἄυτοκράτορες, γινόμενοι χριστιανοί, ἔβαλον χεῖρα καὶ ἐπὶ τοῦ οργανισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας, περιώρισαν καὶ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν διαφόρων ἀρ-

1. Ἐπιστολὴ, σ. 32—35.

2. «Ὅμως τὰ ἄμυχα φωνὴν διδόντα, εἴτε αὐλός, εἴτε κιθάρα, ἐὰν διαστολὴν τοῖς φθόγγοις μὴ δῶ, πῶς γνωσθήσεται τὸ αὐλούμενον ἢ τὸ κιθαριζόμενον; καὶ γὰρ ἐὰν ἀδηλον φωνὴν σάλπιγξ δῶ, τίς παρασκευάσεται εἰς πόλεμον; οὕτω καὶ ἡμεῖς διὰ τῆς γλώσσης ἐὰν μὴ εὐσημον λόγον δῶτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον; ἔσεσθε γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες» (Α' Κορ. 14,7—9).

3. Ἐπιστολὴ, σ. 36.

4. Κακὴ ἐφαρμογὴ τοῦ 34ου Καν. Ἀποστόλων: «τοῖς ἐπισκόποις ἐκάστου ἔθνους τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον ὡς κεφαλὴν ἡγεῖσθαι».

γῆγῶν ἐκάστης μερικῆς Ἐκκλησίας, συμφώνως πρὸς τὴν πολιτικὴν τοῦ Κράτους αὐτῶν διαίρεσιν καὶ οὕτως ἐγεννήθησαν οἱ ἑξαρχοὶ Μητροπολίται τῶν Διοικήσεων, οἱ Μητροπολίται τῶν Ἐπαρχιῶν καὶ οἱ ἐπίσκοποι τῶν σημαντικωτέρων πόλεων αὐτῶν· αἱ δὲ Οἴκουμενικαὶ καὶ Τοπικαὶ Σύνοδοι, ἐπόμεναι τῇ θελήσει τῶν Αὐτοκρατόρων, παρεδέξαντο μὲν τὸν τοιοῦτον ἐκκλησιαστικὸν ὀργανισμόν, ἀντικατέστησαν δὲ τὰς λέξεις Μητροπόλιν διοικήσεως καὶ ἐπαρχίας ἀντὶ τῆς λέξεως «ἔθνος» τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ κανόνος¹. Εἶναι ἐπομένως, συμπεραίνουσιν οἱ Ἀνασκευασταί, προφάσεις τὰ πάντα τοῦ Πατριαρχείου σήμερον ἵνα ἀποφύγῃ τὴν σύστασιν τῆς ὑπὸ παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Βουλγαρίας ζητουμένης ἐθνικῆς Ἐκκλησίας πρὸς καταρτισμὸν τῶν πιστῶν καὶ στήριξιν τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως, ἀφοῦ, ὡς ἰσχυρίζονται οἱ αὐτοὶ οὗτοι καὶ παρὰ τὰς ἀνωθι μνημονευθείσας τροποποιήσεις τοῦ διοικητικοῦ τῆς Ἐκκλησίας συστήματος συνεστάθησαν καὶ πάλιν εἰς διάφορα μέρη ἀληθεῖς ἐθνικαὶ ἐκκλησίαι, οἷαι τῶν Αἰθιοπίων, Ἀρμενίων, Ἰβήρων, Γότιθων, Σκυθῶν, Χαζάων, Βουλγάρων, Ρώσων, καί, ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν, Ἑλλήνων, Σέρβων καὶ Βλάχων². Εἰδικώτερον ὑπεραπολογούμενοι κατ' ἄρθρα τῶν δύο Σχεδίων χαρακτηρίζουσιν οἱ Βούλγαροι ὡς ἀβασίμους τὰς πατριαρχικὰς παρατηρήσεις. Τὸ πρῶτον ἄρθρον ἀμφοτέρων τῶν Σχεδίων, περὶ ἐκλογῆς καὶ διορισμοῦ τοῦ ἐνοριακοῦ Κλήρου, εὐρίσκουσιν εὐαγγελικώτατον καὶ χριστιανικώτατον «διότι ἡ Αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις, μηδὲν εἰς τὰ τὴν θρησκείαν ἀφορῶντα ἀναμιγνυομένη, ἀπέσχε μὲν καὶ τοῦ περὶ τῆς χειροτονίας καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀποκαταστάσεως γνώμην ἐκφέρειν, ἀφῆκε δὲ διὰ τοῦ τελευταίου ἄρθρου τῶν Σχεδίων εἰς αὐτὴν τὴν βουλγαρικὴν Ἐκκλησίαν τὸ κανονισαί ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ὅσα τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς διοίκησιν ἀφορῶσιν. Οἱ δὲ Βούλγαροι, ἔλεγον οἱ Ἀνασκευασταί, σεμνύνονται εἶναι λίαν ὀρθόδοξοι, ὥστε νὰ θελήσωσιν ἐν τοιαύτῃ ἐργασίᾳ νὰ πράξωσι τι ἐναντίον τῶν ἱερῶν Κανόνων», ὥστε νὰ γίνωσι, κατὰ τοὺς πατριαρχικοὺς ἰσχυρισμοὺς αἴτιοι συγχύσεως καὶ ἀναρχίας³, ὑπὲρ τοῦ τρίτου ἄρθρου⁴ ἀμφοτέρων τῶν Σχεδίων ἀπολογούμενοι ἀντέτασσαν κατὰ τῆς σχετιῆς πατριαρχικῆς ἀπαντήσεως ὅτι

1. Ἀνασκευή, σ. 36,37.

2. Ἐνθ. ἀν. σ. 38.

3. Ἀνασκευή, σ. 39 40 πρβλ. καὶ σελ. 227 τοῦ παρόντος ἔργου. - Ἴδου τὸ α' ἄρθρον ἀμφοτέρων τῶν Σχεδίων: «Εἰς ὅποιονδήποτε μέρος τῆς αὐτοκρατορικῆς Ἐπικρατείας ὑπάρχουσι κάτοικοι, βούλγαροι μὲν τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν γλῶσσαν, ὀρθόδοξοι δὲ τὸ θρήσκευμα, οὗτοι θέλουσιν ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν διὰ τὰς ἐκκλησίας των καὶ διορίζειν ἱερεῖς, εἰδότες τὴν ἰδίαν αὐτῶν γλῶσσαν» Γεδεών, σ. 136.

4. «Πρὸς ἐποπτεῖαν τῆς πνευματικῆς διοικήσεως τῶν βουλγαρικῶν Ἐκκλησιῶν θέλει διαμένει ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰς μίας—μητροπολίτης, ἔχων παρ' ἑαυτῷ ἄθροισμα, διαχειριζόμενον τὰ πνευματικὰ» (ἄρθρ. γ'. ἀμφοτ. τῶν Σχεδίων. Γεδεών, 137).

οὐδὲν ἀναφέρει τοῦτο περὶ τοῦς πῶς καὶ ποῦ θὰ διαχειρισθῶσιν οὗτοι τὰ πνευματικὰ αὐτῶν ἔργα καὶ καθήκοντα, διότι πάλιν ἡ αυτοκρατορική Κυβέρνησις ἀπέχει τοῦ ἐκφέρειν γνώμην περὶ τῶν τοιούτων. «Τὸ Πατριαρχεῖον, λέγουσι φοβούμενον καὶ ἐνταῦθα φόβον ἔνθα οὐκ ἔστι φόβος, πλάττει ὅτι ὡς ἐκ τῆς ἀπλῆς διαμονῆς τῆς ἀνωτέρας ἐκκλησιαστικῆς Ἄρχῆς τῶν Βουλγάρων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐγκαθίστανται ἀντικανονικῶς δύο ἐκκλησιαστικαὶ ἀρχαί, ὡσεὶ δύο Πατριαρχαὶ ὁμόθρησκοι καὶ ὁμόδοξοι, ἐπὶ τῆς αὐτῆς πόλεως, ὑποθέτει ὅτι τέμνεται εἰς δύο ἡ ἐπαρχία τοῦ Πατριαρχοῦ καὶ συμπεραίνει ὅτι ὁ Ἐξαρχος αὐτὸς Βουλγαρος Μητροπολίτης μέλλει νὰ ἐξασκῆ ἄνευ τῆς γνώμης αὐτοῦ πάντα τὰ πατριαρχικά καὶ ἀρχιερατικά αὐτοῦ δικαιώματα ἐπὶ τῆς πόλεως ταύτης. Ἄλλ' οὐδὲν τοιοῦτον ἐν τῷ προκειμένῳ ἄρθρῳ, ὀρίζοντι ἀπλῶς τὴν δισπομὴν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς τῶν Βουλγάρων Ἄρχῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς ἣν συντρέχουσι πάντες οἱ πράγματα ἔχοντες, ὡς εἰς πρῶτεύουσαν τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους καὶ κέντρον οὖσαν διὰ τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις, ὧν μέρος βεβαίως θέλει λαμβάνει ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων ὁ Ἐξαρχος αὐτὸς Μητροπολίτης, καθὰ καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς καὶ οἱ λοιποὶ πατριαρχοὶ ὑπὲρ τῶν ὑφ' ἑαυτοὺς χριστιανῶν. Ἡ δικαιοδοσία τοῦ Ἐξαρχοῦ Μητροπολίτου τῶν Βουλγάρων καὶ τῆς περὶ αὐτὸν Συνόδου ἐξασκηθῆσεται μόνον ἐπὶ τῶν ὑφ' αὐτὸν ἐσομένων βουλγαρικῶν ἐπαρχιῶν. Μένουσι δὲ τὰ τοῦ Πατριαρχοῦ ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ δικαιώματα ἀνέλεφα καὶ ἀπρόσβλητα, καθὰ καὶ πρότερον, ὥστε οὐδὲν τι διαπραχθῆσεται κατὰ τοῦτο ἄνευ τῆς ἐκεῖνου γνώμης ἐναντίον εἰς τοὺς παρὰ τοῦ Πατριαρχείου μάρτην ὧδε ἐπικαλουμένους κανόνας. Ὅτι δὲ ἡ ἀπλῆ διαμονὴ οἰουδητήνος ἐκκλησιαστικοῦ ἀρχηγοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἄνευ δικαιοδοσίας ἐπ' αὐτῆς, οὐκ ἔστιν ἀντικανονική, τοῦτο φανερόν ἐστιν οὐ μόνον ἐκ τοῦ ὅτι οὐδεὶς κανὼν ἀπαγορεύει ταύτην, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐνταῦθα καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Πατριαρχῆς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, διαμένει, καὶ Μειτόχιον καὶ ναὸν ἴδιον ἔχει, καὶ ὁ Ἀντιοχείας καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας, πλειστάκις διέμειναν καὶ ὁσημέραι πλεῖστοι τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων καὶ ἔρχονται καὶ διαμένουσι διὰ τὰς ὑποθέσεις αὐτῶν ἢ τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀχριδῶν καὶ πάσης Βουλγαρίας, καὶ μετοχίον ὁμοίως εἶχε κατὰ τὸ Βλάχ - σαράϊ καὶ τὰς διαμονὰς ἐνταῦθα, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐποιεῖτο. Ἄρα καὶ τὸ ἄρθρον τοῦτο εἶναι πάντῃ ἀθῶον κανονικῶς τε καὶ πρακτικῶς¹. — Ὑπὸ τοιοῦτον «κουτοπόνηρον» καὶ σκαλαθυρματικὸν πνεῦμα διεξάγεται, μέχρι ναυτίας, ἡ ἀπολογητικὴ καὶ τῶν ἐπιλοίπων ἄρθρων τῶν Σχεδίων. Τὰς δὲ περὶ γεωγραφικῶν ὁρίων καὶ τῆς ὀνομασίας τῆς σχεδιαζομένης βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας παρατηρήσεις τῶν Πατριαρχείων εὗρισκον ἑλαφρῶς καὶ ἀπερισκέπτως γενομένας, ἐξέφραζον μάλιστα καὶ τὴν λύπην αὐτῶν διὰ τοῦτο. Ἡ Ἐξαρχία τῶν δηλαδὴ «θὰ συνέκειτο ἐξ ἀπασῶν τῶν ἤδη ὑπαρχουσῶν Μητροπολιτικῶν Ἐπαρχιῶν, ὅπου οἱ

1. Ἀνασκηνή, σ. 42, 43.

χριστιανοὶ κάτοικοι, ὄντες οἱ πλείστοι Βούλγαροι, δικαιούνται νὰ ἔχωσι τὸν Μητροπολίτην βούλγαρον· ἐπειδὴ δὲ οἱ τῶν Μητροπόλεων τούτων Ἐπίσκοποι, εἴτε βούλγαροί εἰσιν εἴτε γραικοί, θέλουσι πάλιν ἐξαρτᾶσθαι ὑπ' αὐτῶν καὶ ὑπόκεινται εἰς αὐτάς, ἄρα αἱ εἰρημέναι βουλγαρικαὶ Μητροπόλεις μετὰ τῶν ὑπ' αὐτάς Ἐπισκοπῶν θέλουσιν ἀποτελεῖ τὸ σύνολον τῆς περιφερείας τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἰδοὺ πῶς τὰ ὄρια αὐτῆς ἐγένοντο γνωστά. Ὅσον δὲ περὶ τοῦ ὀνόματος, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ φέρη, καλῶς ποιῶσα ἡ Σ.β. Κυβέρνησις δὲν ἀνέφερεν ἐν τοῖς Σχεδίοις αὐτῆς, ἀφήσασα τὸ μόνον εἰς τοῦτο ἐνδιαφερόμενον χριστιανικὸν ἔθνος τῶν Βουλγάρων νὰ ὀρίσῃ καὶ γνωστοποιήσῃ διὰ τῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ κατὰ τὸ τελευταῖον ἄρθρον τῶν Σχεδίων γενησομένου Κανονισμοῦ¹.

(Συνεχίζεται)

ΑΡΧΙΜ. ΕΜΜ. ΚΑΡΠΑΘΙΟΣ

1, Ἐνασκειμή, σ. 45 - 46.